

X.

Kossuth Lajos és az első magyar iparműkiállítás 1842-ben.

»Jelentés az első magyar iparműkiállításról 1842.« A' magyar iparegyesület igazgató-választmánya megbízásából szerkeszté Kossuth Lajos, választmányi aligazgató. Pesten 1843.« Ez a címe azon 76 oldalra terjedő tanulmánynak, melyben Kossuth Lajos számot ad a kiállítás sikeréről, összeállítja honi iparunk statisztikai adatait, lelkesülve nyilatkozik az ébredésben levő magyar iparról, a kiállítónak elismerést fejez ki, a kezdő iparosokat újabb törekvésre buzdítja, tett erőre serkenti. E jelentésből közöljük a bevezetését, a mely főleg most, midőn az egész ország a millenniumi kiállításra készül, az akkori körülmények megítélésére és a mai állapotokkal való összehasonlítására felette érdekes. A többi fejezeteket terjedelmüknél fogva nem közölhetjük szó szerint, de adjuk oly terjedelmű kivonatban, melyből az eredeti jelentés becsét meg lehet ítélni.

»A' magyar iparegyesület a' létesülés nehézségeiből lassankint kibontakozva, csupán az 1842-ki tavasszal jött oly állapotba, hogy ezen évi június 4-kén tartott közgyűlésében, elnökét 's igazgatóválasztmányát, mely az egyesület munkálati tervét erő 's alkalom szerint végrehajtsa, megválaszthatá; és arról is határozatott, hogy még azon évben augusztusi pesti vásár alatt az igazgatóválasztmány iparműkiállítást létesítsen, mely e' nemben első leend Magyarországon. — Hogy az egyesület életének 's gyakorlati működésének még ez évben jelét adandó, első lépésül az iparműkiállítást válaszsza, azt az egyesület egyik főczélja, a' hazai műipar

emelése, 's azon tekintet is javasolá, hogy mindjárt legelső lépésénél magával a' műiparral lehető legszélesb kiterjedésben érintkezésbe jövé, a' műipar jelenlegi állapotának ismeretét 's megismertetését lehetőleg megközelítse, miszerint ezen ismeret a' további működésben alapul szolgálhasson; annak, a' mit már birunk, méltánylására vezessen; öntudatra, 's önerőnk iránti bizodalomra ösztönözzön; a' már eddig is nyert eredmények új kísérletekre, új törekvésekre, új erőfeszítésre buzdítsanak; 's a' honi műiparnak a' nemzet elibe állított bárha csak töredékes képe, legközelebb az egész képnek felállítására utat készítsen; továbbá pedig azon iparágak meghonosítására is ingert adjon, melyeknek elhanyagoltatását nagy részben annak is tulajdoníthatni, hogy a' közönség mind ekkorig jóformán nem is tudta, mivel birunk már, 's mik azon iparágak, mik eddigelé hazánkban hiányzanak.

Ámde az idő rövid voltában oly akadály fekött, mely miatt maga a' kiállítás lehetsége is kétségessé lön; mert lehetetlen volt előre nem látni, 's helyesnek is el nem ismerni az ellenvetést, hogy június közepe 's az augusztusi pesti vásár közt sokkal csekélyebb időköz van, mintsem a' honi iparművesek nagy része, mindennapi rendes foglalatosságai mellett, még az iparműkiállításra is valami jelesebbet készíthetne. Pedig ha magának az egyesületnek főképen az állott is érdekében, hogy azon iparművek állapotjával ismerkedjék meg, melyek mint rendes fogyasztási czikkek naponkint áruban vannak: viszont nem lehet meg nem vallani, mikint a' beküldő ipar-

műveseknek az is érdekekben állott, hogy rendes fogyasztási műveik mellett oly mutatványokat is adhassanak, melyek műiparos tehetségök magasabb fokát tüntessék ki, 's megmutassák, mit képesek tenni, ha kívántatnék.

Ily viszonyok közt fogott az igazgatóválasztmány az első magyar iparműkiállítás létesítéséhez. — Az igazgató elnöke alatt bizotmányt nevezett, mely a' vállalatot intézte, 's vezérelje; ez a' kiállítás közvetlen rendezésével Landerer Lajos választmányi tagot bízván meg, Emerling ur pedig a' városi redoute-épület mellékeremeit ingyen minden bér nélkül megnyerni szerencsés lévén, legelső felszólítását hirlapok utján június 16-án bocsátá közre. És az eredmény várakozást mult, reményt haladott. — Két hónap mulva u. m. augusztus 25-kén az első magyar iparműkiállítás megnyitatták, 's a' tárgybeküldés, 's vele a' közönség részvéte folyvást növekedvén, midőn september 21-kén bezáratnék, 213 iparműves által beküldött 298 nemű mutatvánnyal, 's 6 cs. kir. főherczegsége, az ország nádora, 's fontos hitvese kegyelmes látogatásának magos szerencsésjén kívül 14425 látogatókkal dicsekedhetett.

A' kiállítás vége felé közelgetvén, az igazgatóválasztmány szakértőkből műbirákat választott; kik miután az iparműveket szakonként részrehajlatlanul megbirálták, mindnyájan egy testületbe egyesültek, 's az igazgatóválasztmány kebeléből kijelölt hét tagbóli alválasztmánynak a' kitüntetések iránt javaslatot adtak, mely azonban (így volt ez uttal határozva) az alválasztmánynak annyiban törvényt szabott, hogy az a' javasolt kitüntetések ugyan statusgazdasági belátásához, 's a' társaság pénzerejéhez képest leszállithatta, vagy kevesithette, de sem emelni, sem szaporítani jogosítva nem volt.

Állottak pedig a' kitüntetések öt osztályból 1) arany-émlékpénz, 2) ezüst-émlékpénz, 3) bronzémlékpénz, 4) dicsérő oklevél, 5) méltányló említés. — 'S a' birálatnak eredménye lön, hogy miután két műiparág (soda és répacukor) alább bővebben előterjesztendő okoknál fogva jelenleg a' kitüntetés említett osztályaiából kiemelve, rendkívüli tekintetbe vétetett, egy kiállító minden kitüntetésről eleve lemondott, három tárgy pedig birálat alá azért nem jött, mivel becsét, 's érdemét a' tapasztalás általi bebizonyulás föltételezi: a' többi kiállító közül, aranyémlékpénzben öten, ezüsből 15-en, bronzban 29-en dicsérő oklevélben 31-en, méltányló említésben pedig 36-an részesítették.

Szolgáljanak ezek bevezetésül az első magyar iparműkiállítás itt következő részletes leírásához; mire nézve nem leend talán érdektelen az olvasó közönség előtt, ha adalékul a' honi műipar ismeretéhez, egykét fontosabb iparágnál némi statistikai, 's historiai adatokat is olvashatand, 's nemcsak egykét jelesebb gyár részletes ismertetésével, hanem ittott némi ojhatas kifejezésével is találkozandik.

És most mielőtt az első magyar iparműkiállítás leírása megkezdetnék, szükséges előrebocsátani: hogy a' műbirálat 's kitüntetés iránt, a' mondhatni rögtönzött iparműkiállítás előtt, vezérelve eleve megállapítva nem lehettek, mert az intéző-választmány, az idő rövid volta miatt különben is kétes sükert, föltételekkel nehezíteni nem vélte tanácsosnak, 's különben is akként volt meggyőződve, hogy a' honi körülményeket kitüntető tapasztalás, melyet az iparműkiállítás nyujtand, legbiztosabb kalauzul fog szolgálhatni azon nemzet gazdasági tekintetek kiemelésében, melyeket nálunk a' mi körülményeink között, az ipar 's különösen gyáriparművek birálatánál

követni kellend; — vagyis: hogy ez csak első kísérlet levén, tanácsosb leend, a' jövődő eljárás szabályait, az első kiállítás nyújtotta tapasztalásból levonni, mint pusztán elméletből olly rámat készíteni, mellybe a' honi müipar képe be nem illenek. — Így jött a' választmány azon meggyőződésre is, hogy ha kézműveknél egyetlen müdarab előállítása a' kézműves tehetségét tökéletesen kitünteti, ezzel ugy a' bírálat föltételének, mint a' kiállítás czeljának e tekintetben meg van felelve, mert annyi bizonyosá lesz, hogy a' melly kézműves egy müdarabot, a' mint kiállítaték, elkészíthetett, más hasonlót is képes készíteni: ugy viszont némely gyárműcikk, kivált a' mellyek nemcsak kicsinyben de mondhatni szinte mulatságból is készíthetők, statusgazdasági fontosságot főképen csak az által nyerhetnek, ha készítésök nagyban, azaz valósággal gyárilag üzetik, ilyeneknél tehát a' kiállított mutatványok technikai tökélyén kívül, még arról is meg kell győződni, hogy az valóságos gyármű; 's e' végett tudni kívánatos, hogy a' kiállító gyárnok hasonló művet nagyban, 's (ha titkaihoz nem véli tartozni) milly kiterjedésben készít, 's milly áron ad? 's valljon gyárának szerkezete megfelel-e technikai tökélyben az illető iparszaktudomány már ismeretes kívánatinak, vagy talán azt egy lépéssel a' kifejlésben magasbra is vivé?

A' beküldött gyárművek között különösen kettő volt, mire nézve a' bírálválasztmány ezen tekintetekre ügyelni annyival inkább szükségesnek vélte, minél bizonyosabb, hogy ezen két gyár-iparág, ha kellő kiterjedésben 's kellő szilárdsággal meghonosul, hazánkra nézve kimondhatatlan fontossággal bír. És mivel e' két iparágra nézve időrövidség 's az első kezdettől el nem választott akadályok miatt azon tekente-

tekre kellő mértékben ügyelni nem lehetett: kénytelen volt a' választmány azoknak megbírálásában csupán a' beküldött kevés hasonnemű mutatványok viszonylagos (relatív) tökélyének összehasonlítására szoritkozni; azokat tehát a' többiek sorából kiemelve, ezuttal egészen rendkívüli tekintetbe venni. — És e' két gyármű: a' répaczukur és a' soda.

A *répaczukur-iparra* vonatkozó fejezetben Kossuth a következő nagyfontosságú megjegyzéseket teszi:

»Hogy a' gyármüipar emelésére vagy csökkentésére, a' hasonnemű külföldi árucikkek behozatalára vetett határvám állapotja milly nagy befolyást gyakorolhat, nem szükség fejtegetni. De ha egyrészt alig van iparág, melly első keletkezésekor külföldi már kifejlett gyáipar vetélkedése ellenében némi védvámok nélkül a' versenyzést kiállhatná, ugy másrészt minden oly müipar, melly a' védvámokat még akkor sem nélkülözheti, ha már egyszer kifejlett 's gyökereket vert, minden ilyen iparág ingoványalapon áll, 's a' vámok változása által legnagyobb rázkódtatásoknak lehet kitéve. Az iparegyesület tehát olly nemű gyáipar pártolására bizonyval nem nyilatkoznék, mellynek egész jövődője a' vámok tartós, állandó, sohasem nélkülözhető védelmére szorulna: de másrészt arról is meg van győződve, hogy még a' hon éghajlati, fekvési, földészeti, 's népességi viszonyaival leginkább összhangzó gyáriparágak meghonosulása is igen sok időre, no mondjuk örökre akadályozva volna, ha keletkezésök védvámok által nem ótalmaztatnék; megbuknának pedig minden bizonyval, ha épen akkor midőn keletkező félben vannak, fosztatnának meg a' fenálló vámok védelmétől, mellyre, minthogy már fenállottak, igen méltán számíthattak is. Nincsen iparág, mellynek virágzása bármely kedvező körülmények között a'

vállalkozási szelleme 's pénzerőn kívül még gyakorlatot, tapasztaltságot, 's csaknem egy egész vidéknek a' kívánt munkához idomítását ne föltételezné; ezek a' gyáriparvirágzásnak mellőzhetlen előzményei; de éppen ezen előzmények stadiuma egyszersmind a' védvámok stadiuma is; mert a' minő igaz, hogy a' melly gyáriparág mind ezen előzményekkel bírva sem képes védvámok nélkül a' külfölddel versenyezni, örökké csak üvegházi növény marad, 's pártolást nem érdemel; mert természetesebb, tehát jövedelmezőbb ösvényről vonván el pénzt 's munkás kezeket, a' honnak inkább kárára mint hasznára van: ugy tagadhatlan az is, hogy ha azon költségkülönbség (tanpénznek nevezhetők) — mellyet a' gyakorlatlanság, tapasztalathiány 's munkások képezetlensége okoz, — az említett előzmények kifejlésének időszakában védvámok által ki nem egyenlítettik, kezdő műipar olyan külföldivel, mely már ezen előzményekkel bír, 's azoknak tanpénzét rég megfizeté, a' szabad versenyzést egyáltalában ki nem állhatja. — Az iparegyesület meg van győződve, hogy a' honi répaczukorgyártás, ha egyszer azon előzmények szakán keresztül gázolt, védvámok segítségével nem szoruland, 's a' szabad versenyt, ugy a' gyarmati mint europai cukorral diadalmasan kiállhatandja; de hogy ezt tehesse, előbb a' népnek meg kell tanulni lehető legjobb répát a' lehetetlenségig kevés költséggel természeteni; a' cukorgyártás külön ágainak a' munkafelosztás elvei szerint művelteni, répatermesztőknek nyers cukorfőzőknél, ezeknek pedig cukorfőzőknél mindig biztos, gyors, állandó keletre számíthatni, 's a' gyártás minden ágához értelmes tárgyavatott embereknek képeztetni kell; nehogy egyetlenegy ember halála vagy kilépése az egész gyár munkásságát megakaszthassa; avvagy

ügyetlen, gyakorlatlan munkások sok akadályt, sok veszteséget okozzanak; — ez pedig mind máról holnapra nem eszközölhető. — Az iparegyesület tehát kötelességének tartja, meggyőződését kijelenteni, miszerint hiszi, hogy a' honi cukorgyártásnak mostani fejletlen állapotjában még védvámra szüksége van; hogy e' célznak a' külföldi cukor behozatalára vetett mostani vámok alkalmasan megfelelnek; 's hogy ezeknek leszállítása a' keletkező honi cukorgyártásra veszélyesen hathatna. — Egyébiránt minthogy e' részben a' pusztá bizonytalanságnak is visszatartoztató káros hatása van, kötelességének véli az iparegyesület, a' magyar cukorgyártók egyesülete által szerzett hiteles adatok nyomán azt is kijelenteni, hogy a' cukorkorvámleszállításról keringett híreknek alapjuk nem volt.

Az iparegyesületnek egyébiránt nem lehet nem sajnálnia, hogy az első kiállításra csak két cukorgyár küldvén be mutatványokat, adatok hiányában az egész honi cukorgyártás statisticáját ez uttal nem közölheti, de ép azért hazafui bizodalommal szólítja fel a' honi cukorgyár-tulajdosokat, hogy ha (a mint reméljük) az 1843-diki augustus hónapban megnyitandó második iparműkiállítást gyárkészítményeik beküldésével megtisztelendik, a' beküldést gyáraikra nézve mindazon statistikai adatokkal kísérjék, mellyek nélkül ezen fontos honi műiparág ismerete 's érdemszerinti méltánylata lehetetlen.

Azonban ha tekintetbe vesszük, hogy az austriai monarchiának Magyarországgal egyetemben 36,000000-nyi népességére a' legujabb statistikai adatok szerint 58,000000 font cukortogyszás, tehát egy fejre $1\frac{1}{10}$ font számítottik (Angliában 18, Belgiumban $12\frac{1}{2}$, Frankhonba $7\frac{1}{2}$ font esik egy fej után) alkalmasint inkább keveset mint sokat

mondunk, ha honunkban minden fejre egy font cukort számítunk, (miután még az orosz-birodalomban is $\frac{1}{8}$ fontnál valamivel több esik minden fejre) 's így az egész magyar-birodalomra legalább is 130,000 mázsát. — Ez a' jelenlegi fogyasztás, mellynél a' népesség 's vagyonság növekedtéveli szaporodás tekintetbe véve még teljességgel nincs. Már pedig nagyon nem igen csalatkozunk, ha úgy hisszük, hogy ezen öszvegből a' honi répacukor-gyártás 10—12000 mázsánál többet még nem igen fedez, ámde fedezzen 15—, fedezzen 20 ezer mázsát, mégis szembetűnő marad, hogy a' répacukor-gyártásnak igen kívánatos emelkedése mellett is, egyideig még alkalmasint igen nevezetes mennyiségű nádcukort fog az ország fogyasztani, melly hogy csak nyersen hozassék be, 's ben az országban finomittassék, a' honi müipar érdekében felette kívánatos. E' tárgyra nézve tehát azon szoros kapcsolatnál fogva, melly a' honi müipar 's honi kereskedés közt fenforog, az iparegyesület kedves köteletségének ismeri, a' nádcukor-finomító-gyáratulajdonosait hazafui érzéssel figyelmeztetni, hogy a' magyarnak tengerpartja magának is van, 's megkérni, hogy gyarmati nyers cukorkellékeiket Fiume által hozassák, mit az iparegyesület annyival inkább ajánlani mer, mivel biztos adatok nyomán mondhatja, hogy a' fumei nagykereskedők 's hajótulajdonosok a' nádcukrot szintazon áron szerzhetik be első kézből, mint a' triestiek; szintolly időre hitelt adhatnak, a' szállítást pedig Fiuméből például Pestig 24 p. kral mázsánként olcsóbban eszközölhetik. — Ne legyünk hát a' szokásnak rabjai, 's ne mulasszunk a' magyar tengerpart 's magyar-tengerhajózás emelésére legalább annyit tenni, mennyit magános érdekeink sérelme nélkül, sőt saját hasznunkkal tehetünk. — E' tárgy

tekintetében egyébiránt az iparegyesület az épen most tervezett magyar kereskedelmi társaság-ra figyelmeztet, mellynek alakulása egyenesen a' végett czéloztatik, hogy a' mire ugynevezett gyarmati árukból szükségünk van, első kézből megszerezze, 's behozatalukat magyar hajókon magyar lobogó alatt eszközölje.

A selyemről. »Népességi 's kereskedelmi viszonyainknál fogva honunkban a' müipar minden ágai közre legbiztosb jövődjöje azoknak van, de a' népre is legtöbb közvetlen haszon azokból hárulhat, mellyek a' mezei gazdasággal úgy függnek össze, hogy a' gyártásra szükséges nyers anyag benn az országban természetetik, arra nézve tehát külföldtől függésben sohasem lehetünk, és a' mellyeknek természete hozza magával, hogy a' mesterséges géperő a' kézi munkának nagy mértékbeni hozzájárulását mellőzhetővé sohasem teheti; — melly tehát nem csak általános statusgazdasági nyereséget az országnak, hanem magának a' népnek is közvetlen keresetet nyújt, a' nélkül, hogy a' földművelésre szükséges erőt elvonná. — Az illyet lehet a' szó legszorosabb értelmében nemzeti müiparának nevezni, az illy müipar gyökereit magában a' hon földében, ágait a' hon népességében terjeszti szét, 's mindkettővel elválaszthatlanul összeforr. Az illy müiparág semminemű viszonyok között (mellyektől Magyarhon népességi állapota különben is még századokig igen távol lesz) sem teheti ki a' vele foglalatoskodó népet olly inségnek 's borzalmas állapotnak, minő a' külföld azon gyárvidékein előfordul, hol egy vagy más iparág a' népességnek egyedüli élelmét teszi, 's mégis legnagyobb részben vagy gépek által üzemeltetik, vagy szorosan egyesek vállalkozásától függ, vagy pedig külföldi anyagok körül forogván, kül-viszontagságok által különféle crisiseknek lehet kitéve.

— Az említett 's méltán nemzetinek nevezhető müiparágak között viszont azok ugy erkölcsi mint anyagi tekintetben a' legfontosabbak, mellyek a' mezei gazdaságra alapulnak a' nélkül, hogy a' rendes üzleti földműveléstől akár földet akár munkát elvonnának; mellyek különben ugyszólván haszontalanul heverendő föld és embererőt tesznek gyümölcsözővé, 's a' népnek módot 's alkalmat nyujtanak, mezei gazdaságának hátramaradása nélkül a' müiparnak, vagyis más szóval a' szorgalomnak 's önkénytes munkának áldásaiban részesülni.

Ha ki ezen tekinteteket figyelembe veszi, örömet el fogja ismerni, mikint nincs müiparág, melly a selyemtenyésztésnél honunkban fontosabb 's becsebb lehetne.

És a' selyemtenyésztésnek fontosságát még más statusgazdasági tekintetek is emelik; különösen az, miszerint ezen iparág látszik a' gondviselés által arra kijelölve lenni, hogy a' gyapjutenyésztési jövedelemben valószínűleg elkövetkezendő hiányt fedezze, valamint azt is, hogy ezen iparág előtt igen nagy kifejlési mező áll nyitva, miután azon árucikkek közé tartozik, mellyeknek fogyasztása a' nép legszegényebb osztályaig leterjed, mert alig van paraszt leány az egész országban, kinek hajában egy selyemszalag ne volna, sőt alig van koldus, kinek rongyai között egy selyem férczelés ne találkoznék. De a' selyemtenyésztés fontosságát nemcsak a' bel-földi kelet illy terjedtsége, hanem külkereskedés tekintetében éghajlatviszonyok is biztosítják. A' szederfa tul az éjszaki szélesség 50 fokán, tehát Prágán felül már teljességgel nem tenyészik; de már azon alul egy pár fokig sem igen diszlik, ugy hogy e szerint egész Nagybritannia, éjszaki Francia- 's Németország, Lengyelhon Krakón 's

Orosz-birodalom Ukranian felül stb. selymet nem tenyészthet, de selymet egy sem nélkülözhet; minélfogva szembe-tűnő, milly biztos áldás, minő kincsforrás fekszik az éghajlatban, melly a' selyemtenyésztésre alkalmas.

Az iparegyesület azonban akkint van meggyőződve, hogy a' selyemtenyésztés országos fontosságát is mint sok egyébtől a' föltételezi, hogy a' selyembogár-tenyésztés ne egyes nagybirtokuk vagy társaságok kezére szorítkozzék, hanem a' népben terjedjen szét. Egyes vállalatok szállnak és kelnek a' nélkül, hogy a' nemzet életerejére állandó nagyszerű befolyást gyakorolhatnának. A' minek termesztését a' nép magáévé nem tette, az egy egész országra áldást hozó nagyszerűségben nehezen virágozhatnak; ellenben a' melly iparág a' nép körében meghonosult, az állandó kiirthatlan súlyt képez a' nemzeti jólét mérlegében. Miért is a' minő örvendetes látni, mikint a' honunkban itt-ott keletkező selyemtenyésztési egyesületek kiváltképp azt látszanak magoknak czélul kitűzni, hogy a' selyembogártenyésztést a' népnél honosítsák meg: ugy valóban kívánatos, hogy minden hasonló még keletkezendő egyesületek nem annyira szemvakító saját fényes mutatványokat, mint inkább épen azon meghonosítást ismerjék hivatásuknak, 's e' végett mindenelőtt a' szederfatenyésztést nemcsak nagyobb ültetvényekben vagy utszéleken, hanem a' földművelők házkörnyékein is terjeszteni ügyekezzenek. Ez a' selyemtenyésztés alapja, minélfogva ezen jótékony iparág hasznáiban még az is részesülhet, a' ki maga selyembogarakat nem növel, mikint ezt Lombardia példája mutatja, hol a' szederfalevél egy saját külön rendes vásári árucikket teszen.

A' selyemtenyésztés behozatalára koronánk birtokaiban Maria-Theresia alatt 1761-ben tétetett az első lépés.

Utóbb József császárnak századát haladott lángszelleme 1782 körül azon nagy-szerű energiával fogta fel alattvalói anyagi jólétének emelésére ezen ügyet is, melly energia lelkének sajátja volt. Leirhatlan iparkodás 's igen nevezetes sőt roppant pénzérő fordítottatott ezen iparág meghonosítására. Epres kérétek, selyemmotóláló-gyárak, filatoriumok emelkedtek legelőbb a' határőrvidéken, utóbb az országnak mindazon vidékein, mellyeket József császár sasszeme, historiai nevezetességű utjában e' célra alkalmazhatóknak kinézett. És nem egy elvénhedett elmohosodott ápolatlan epres kert, nem egy gyárépület romjai előtt sohajt fel ma is a' hazafi, fájjalva, hogy József kora csaknem eredménytelenül tünt le az enyészetbe, mivel hogy a' jót-akarás meggyőződésétől hevitett erős lélek akadályokat túrni nem tudva, oly eszközökre tévedett, mellyek sem a' korrallal, mellyben élt, sem a' nemzet polgári 's nemzeti lelkületével össze nem férhettek, 's azért művei vagy nem hozták meg a' várt gyümölcsöt, vagy mivel csak hatalmas személyességére valának alapítva, alkotójokkal együtt összeomlottak. Nagy részben így volt ez a' selyemtenyésztéssel is. A' selyembogártenyésztés parancsoltatott: a' nép kényszerített, jutalmaztatott, büntettetett: de sem a' különféle mesterséges módok, sem a' büntetés, melly kivált a' katonai fenyték alatt levő határőrvidéken szigoruan alkalmaztatott, sikert nem hozott.

Ezen iparág kifejlesztésének legnagyobb akadálya azonban kétségtelenül abban feküdt, hogy a' selyemgubók bevéltását a' kir. kincstár magának monopolium gyanánt tartotta fel; 's a' nyers-selyemgyártást 's az egész iparág kereskedelmi részét, maga, még pedig egyedáruulag kezelé. Ez pedig a' közigazgatás organismusával, a' mint már ma el van ismerve, elannyira össze nem fér, hogy

ez uton nem csak a' selyemtenyésztés évről évre folytonos sülyedésre jutott, hanem a' királyi kincstár is a' gubóbevéltás 's nyers-selyemgyártás monopoliumából haszon 's nyereség helyett folytonos veszteséget tapasztalt; minélfogva több ízben komolyan tervben is volt honunkban a' selyemtenyésztést egészen abba hagyni. — Már 1798-ban a' dolog annyira ment, hogy a' kincstári raktárban 22,500 font nyers selyem, három egész évnék terméke, felhalmozva hevert, mivel rossz minősége miatt vevőt nem talált. — Egy évi termék tehát nem ment többre 7500 font, vagyis 75 mázsa czernázhatlan nyers selyemnél, a' mi 13 mázsa gubót számítva egy mázsa nyers selyemre, azt mutatja, hogy az egész magyar korona alatt 975 mázsa selyemgubónál több nem tenyésztetett; holott tavall (1841) istenek hála! már 8560 mázsa selyemgubó tenyésztetett, 's ebből a hulladékselymen (Strazza) kívül czernázásra alkalmas 618 mázsa nyers selyem gyártatott; tehát 1798-hoz képest a' selyemtenyésztés közel 900 percenttel növekedett. «

Posztó-és gyapju-szövetek. » A' mult év, de kivált a' mult iparműkiállítás óta mindinkább szaporodó honi gyárvédegyesületek figyelme leginkább a' posztó-és gyapju-szövetek fölé fordult; és nem ok nélkül, mert Becher szerint évenként 17 millio pengő forintot fizetünk szomszéd tartományok műszorgalmának gyapju-szövetekért. — A' tudakozódás, mellyet a' gyárvédegyesületek tőnek, világosságra hozá, hogy e' részben a' honi müipar a' szükségét jelenleg még nem képes fedezni. Ezen azonban nincs mit csodálkozni, ha meggondoljuk, hogy még csak kevés hónapok előtt is a' posztónak az, hogy magyar mű, általában véve nemcsak keletét nem biztosítá, sőt inkább egyenesen bizonytalanítá, 's becsét csökkenté; továbbá azon körülmé-

nyek, miket a' vámviszonyokra nézve fentebb a' »Czukor« rovat alatt fejtegették, a' posztóra 's gyapjuszövetekre még inkább állanak, elannyira, hogy ha meg-gondoljuk minő magas fokán áll a' ki-fejlődésnek ezen iparág a' szomszéd tar-tományokban, 's hozzá vesszük, hogy egy rőfposztónak onnan Magyarországba behozataláért csak $\frac{1}{4}$ kr. vám fizettetik : igen természetesnek fogjuk találni, hogy a' honi gyapjuszövet-gyárak amazokkal védvámok nélkül a' versenyt vagy épen nem, vagy csak igen nehezen állhatják ki. Még honunk első posztógyárának, a' Gácsinak tapasztalása is azt bizonyítja, hogy még ezen szilárd állású gyár is, csak hosszas férfias kitűrés 's nem ke-vés áldozatok után emelkedhetett azon állásra, miszerint magának a' vidéki la-kosok között hosszú évek során át saját gyármunkásnépességet növelvén, már most némelly, de még most is csak némelly czikkekre nézve a' külföld műveivel bátran versenyre lép. — Látván a' keletkező gyárvéd-egyesületek, mikint minden kívánataikat a' honi posztó-gyá-
rak e' pillanatban még nem fedezhetik : egy részben el-el kedvetlenednek, más részben pedig azon gyanakodást is hal-lani soraikból, hogy a' dolog célra nem vezet, mert a' kereskedők, kik egy vagy más társaság felszólítására, honi posztó-szállítványozásra vállalkoztak, látván mi-kint azt valóságos magyar posztóval nem tehetik, külföldi posztót fognak magyar-or-szági mű gyanánt árulni. — Legyen szabad a' személyes hitel, 's becsületes-ség tekintetét egészen mellőzve, fölten-nünk, hogy ez valósággal megtörténhe-tik, vagy talán történik is : ugyan nem érezzük-e', minő roppant nyereség, 's előmenetel fekszik már azon körülmény-ben is, hogy míg ennekelőtte a' magyar-műnek (mint ez nem egyszer történt) idegen név palástja alá kellett bűnia, hogy vevőre számolhasson, ma már attól

tartunk, hogy külföldi posztó veszen magára magyar nevet, nogy a' magyar-nál elkelhessen. — Hiszen a' magyar gyárvédegyetek törekvése már ezen egy szerencsés változásnak illy kis idő alatti eszközésével is igen dicsően jutalmazva van. Hagyján tehát, ne kedvetlenedjünk el kitűrésünkben azon gondolat miatt, hogy egykét esetben talán megcsalatha-túnk. Szükség a' vállalkozásnak, a' ta-lálmányoknak szülőanyja. E pillanatban még nincsenek elegendő posztó-gyá-raink, mert az említett körülmények miatt nem igen nagy lehetett az inger közöttünk posztó-gyárokat állítani, mint-hogy bizony hazafiságból gyárt kevés ember épít; de igen, ha kilátása van valószínű nyereségre; ámde most szük-ség kezd mutatkozni, ez a' keletet biz-tosítja, ez pedig nyereségre nyujt kilá-tást; majd emelkedendnek gyárak 's posztós műhelyek kétségtelenül, 's a' már létezők munkálataikat tágitandják; csak legyünk méltányos türelemmel, mert illy átváltozás egy éjszakán át végbe nem mehet; 's meglehetünk győ-ződve, hogy azon gyárnok, vagy keres-kező, ki most nem lévén képes kívána-tinkat magyar művekkel egészen kielé-gitni, nehogy vevőjét elveszítse, talán külföldi művekhez is nyúl, (ha ugyan nyúl, mert mi illy esetet nem tudunk) ezt csak addig teendi, mig maga nem képes annyit gyártani vagy gyártatni, a' mennyire vevője van; 's látván hogy vevője van, gyártand vagy gyártatand kétségtelenül, mert az iparüző- 's keres-kezőosztály bizony nem örömet adja azon nyereséget másnak, mit magának is megtarthat. Azért tehát türelem és kitűrés, ismét és ismét, és ezerszer. Mi-dőn az öreg Franklint az angol alsó ház 4 órai vattalással faggatá, a' halhatatlan férfiú, kiről irva van, hogy eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyrannis, utolsó feleletében ekképen szólt : polgártársaim

büszkeségöket helyezik abba, hogy kopott foltos kabátot hordjanak mindaddig, míg magoknak ujat lesznek képesek gyártani. — Ugyan kérjük: mivé lett volna Franklin polgártársainak szándokuk, ha e' helyett azt határozták volna, hogy vesznek honi posztót, ha mindjárt kapnak, 's ha az szintolly szép, jó 's olcsó lesz, mint a' legszebb, legjobb, legolcsóbb külföldi? Illy dolgokba vagy nem kell belefogni, vagy félre kell tenni a' nyavalygós divatbábságot 's tünni a' kopott, a' foltos, a' daróczos köntöst, míg a' szükség érzete felébreszti a' vállalkozási szellemet, 's az kívánatinkat kielégíti. — Ohajtjuk, hogy illy resignatoria szükségé ne legyen a' magyarnak, ámbár koránsem akarunk azon szégyenítő vallomásra fakadni, hogy arra vértünket kissé hosszabb időre képesnek alig tartjuk; mert akkint vagyunk meggyőződve, hogy csak igazán ragadja meg egy gondolat a magyar kebelt, szándokát bizonynal végbeviszi; és nekünk ugy látszik, hogy a' rémitő, egy részt a' rémitő progressióban terjengő eladósodás, más részt azon gondolat, hogy csak magunktól függ nemcsak azon 17 millió frtot, mit most a' külföldi műszorgalomnak gyapjuszövetekért évenként fizetünk, meggazdálkodni, hanem egyszersmind azon 27 millió frtot, mit nyers gyapjunkért naponkint csökkenő árban beveszünk, egész gyapjunknak feldolgozásával, 's a' honi szükség fedezésén felül maradandó résznek keletre szállításával tetemesen megszaporitni; ezen gondolat — mondám — talán mégis csak alkalmas lehetne arra, hogy akarjunk, nemzetileg egyetemesen akarjunk, ösztönül szolgálni. — Azért hát a' lángoló honszeretet erős akarata fölött kétségbe nem esünk; azonban bizonyos okoknál, nevezetesen az enthusiasmus sajátlagos természeténél fogva mégis ohajtjuk, hogy a' foltos köntössel 's

darócczal is beérő resignatoria hosszabb ideig szükségünk ne legyen: 's ez csak az által eszközölhető, ha posztógyáraink keletkezése 's szilárd állásra vergődése védvámok által segítettik; mert különben biztos 's terjedtebb sikerre csak olly hazafellekületű társaságok általi gyáralapítások vezethetnének, mellyek az egykori bizonyos nyereségreményében, előre arra is felkészülnek, hogy néhány évig, ha kell, áldozatokat is hozzanak; mint hozott a' gácsi gyártársaság. Ezen, már fentebb a' »Czukur« rovatban okokkal támogatott védvámrendszerre nézve e' helyen csak három eszmét emelünk ki: 1) hogy honi műiparunk, 's egyszersmind kereskedésünk felvirágzását koránsem a' határvámok megváltásával, hanem inkább a' magyar nemzet érdekében szabályozandó védvámrendszer által hisszük eszközölhetőnek. 2) hogy a' posztót főképen azon cikkek közé számítjuk, mellyek a' védvámok segedelmének rendszeres vámcodex kidolgozása előtt is szemelvényileg alkalmazását nemcsak megérdemlik, hanem sürgetőleg meg is kívánják 3) hogy a' védvám eszméje kettőt foglal magában: ugymint a' külföldi gyárművek (itt posztó-, 's gyapjuszövetek) behozatalának mérsékelt vámmali terheltetését, 's a' gyártáshoz szükséges anyagok (itt például indigo 'satb) vámentes behozatalának biztosítását. — Ha e' kettő megadva lesz, a' honi gyár-vegedyletek nem fognak panaszkodhatni, hogy venének magyar posztót, de nincs«.

Porcellán és közedény. »Alig van egy egy iparmű, mire nézve a' közdivat kevés évek alatt olly általános változást szenvedett volna a' középosztály nemcsak szegényebb, hanem vagyonosabb háztartásaiban is, mint ez az asztali edényekre nézve történt. A' most férfikort élő nemzedék még emlékezik azon időre, midőn a' porcellán csak a' magosabb,

fényűzőbb körökben volt honos, a' közép osztálybeli házak asszonyai pedig gazdasszonyosságuk egyik fődiszét, a' fényesre surolt czinedénnyel gazdagon megrakott tálosokba helyezék, 's a' falusi urak vendégszerető asztalai czintáltak és tányérok sulya alatt nyögtenek. Ez most egészen megváltozott; czinedény már csak keves ószerű lak ötven év óta változatlan butorai közt tűnik fel azon idők ereklyéje gyanánt, mellyek többé immár nincsenek, hogy szinte bámul az ember czintányért látva, mint midőn egy tisztos czopfos öreget lát. — Ma már a' porcellán általános használatba jött, a' kőedény pedig még a' nép asztalain is mindinkább meghonosul. — A' divat szükségét idézett elé, ez ösztönt támasztott kielégítésére törekedni, ezóta kezdettek imitt amott porcellán-, 's kőedénygyárak feltűnedezni, mellyek viszont a' divat terjesztésére visszahatottak, úgy hogy porcellán- 's kőedénygyáraink a' honi, kivált magasabb körökbeni kelléket jelenleg még teljességgel nem fedezhetnék; noha a' gyár-ipar ezen neme a' legújabb időkben olly örvendetes haladást tön, hogy ámbár a' porcellángyártás azon iparágok közé tartozik, mellyeknek meghonosítására szomszédunkban is csak a' statusnak sok éveken át folytonos veszteségbe került, de most már gyönyörű sikerrel jutalmazott kitűrése volt képes utat törni; mégis a' már szemünk előtt levő kísérletek után ítélve, honi erővel e' részbeni szükségünket csak hamar fedezhetnők, ha kivált magasabb köreink megbarátkoznának azon gondolattal, hogy honfi kebel nemesb önérzettel emelkedik, ha az ét-, 's thea-teremek asztalaira mutatva

mondhatja, »nézzétek, ez mind honi mű«, mintha az — igaz nagyon nagyon szép — bécsi edényekben kevélykedünk. A' pusztá fényűzési éldelet mindenkivel közös lehet, kinek pénze van, 's így véve, a' dolognak semmi nemesebb oldala nincs; — vastag epicureismus és nem egyéb; de hol a' gazdagság úgy éldeltetik, hogy egyszersmind a' honi műipart, szorgalmat, vagyonosságot növelné, ott a' fényűzés ugyszolván, szentesítettik, 's a' tömérdek romlás ellenében, mi nyomában jár, ellentétül büszkén mutathatja fel a' jót, a' mit teremtet. — És nem akarjuk ugyan állítani, hogy a' magyar porcellán a' Bécsivel már most vetélkedhetnék, azonban állítani merjük, hogy a' ki megnézi a' herczeg primás asztalán a' herendi porcellánt, nem fogja többé hinni, hogy a' honi mű a' legékesebb asztalt is disztelenítné. — Különben is, ha annyira nem tudnánk a' külföldiség imadásából kivergődni, hogy a' honi műipart csak akkor gyámolítanók, ha már a' tökélynek azon fokát éri el, mellyre a' külföldi műipar nemcsak egyedül a' mi milliónknak, de bizony azoknak is gyámolításával már emelkedett, ha a' most született gyermektől azt kívánnók, hogy az ifjuskort átugorva, egyszerre férfivá legyen; vagy azt hisszük, a' műipar termend mint gomba terem, ha érette — 's vele és általa magunkért soha semmit nem teszünk is: úgy valóban műiparunk soha sem lesz, 's mi, a' külföldi szorgalomnak könnyelmű rabjai, megérdemeltük, hogy óriási lépésekkel sodortassunk a' közeladósodás, köz nemzeti b anque rotte mélysége fölé.« — —

KOSSUTH LAJOS.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.